

AUSAMMAS EESTI EMAKEELELE

ÜLEMAAILMNE KONKURSS TULEKUL

Lähemal ajal kuulutavad Virumaa Fond ja «Virumaa Teataja» ametlikult välja ülemaailmse konkursi emakeeleausamba kavandi saamiseks. Eesti emakeeleausammas püstitatakse Lääne-Virumaale Kadrinasse emakeele auks ja ülistuseks, kauakestvuse kinnituseks, Kadrinas tegutsenud keeledendajate mälestuseks.

Ausamba maksumus kaetakse rahva annetustest, mida tänaseks päevaks on kogunenud umbes 10 000 rubla. Annetuste kogumine aga jätkub. Oma toetuse võite üle kanda Virumaa Fondi.

Täpsed võistlustingimused ilmuvad Eesti ajakirjanduses lähemal ajal. Jälgige infot.

SAATESÖNA EMAKEELE- SAMBA KONKURSILE

EMAKEEL on saatnud meid põlvest põlve ürgüminana. Esimest korda aimab eestlane teda emaihus, viimast korda kuuleb sülla sügavusel maa sees. Tema saatel tuleme emaihus ja põrmustume isamaa mulda. Meie ring saab täis, kuid meie rahvas ja keel kestavad. Kui emakeel oleks värv, oleks ta rukkilillesinine.

Ta on olnud kollet, kaevu ja lauta ühendava jalgraja põrmus, elanud hea majavaimuna rehetoa pimedikus, helkinud hommikuses kaste-piisas, kõlisenud vikatiteras, sahisenud laulid vajuvates heintes. Mahe nagu samet Koidu ja Hämariku sala-kohtumise aegu. Mehe ja naise suhetes põhjamaiselt kidur ja kasin; koja ja soo jätkamisel endastmõistetav. Kohanimed nagu kinnistähed põliskodu üle. Leesuitsuga koos on ta imbinud varavahe samblasse ning seisnud valvel talude ja riigi piiriküpsatel: SIIN ON MINU KOJA PIIR! Ta on kodustatud nastikuna pidanud sala-pesti ning olnud rahva hirmuaegade vaikuses. Muidu mühe, mure ja kosutav, pikk nagu elukõis ja sitke nagu

elamise valu. Ta on oma rahva nabaväät,

Mitte kõik meist ei ole määratud teda kandma, enamus ikka pruukima. Ta on ainus, mis pruukimisel ei kulu ega katke, küll aga kosub, kõgub ja rikastub. Kaua ei jõudnud ta pärgamendile ega kroonikatesse, harkadra alt on tema tulnud ja viimastotsa kompuutris koostatud murdesõnastikku salvestatud. Ja ikka on teda kõrvale vähe ja ikka on temal valu.

Idast puhunud tuuled on ta pääsma ajanud, kadaka-sakslus omil päevil peenedanud, võõrsõnad muistseid väsinud sõnamalevlasi hoolimatult rivist välja tõganud, unitaariigi ametipaberid põhjamaise, looduslähedase ja selgele loogikale toetuva maailmapildi sootuks röövinud. Kaua peab ta võõrsilgi vastu? Ometi on emakeel visam inim põlvede nõrkusest. Liiviküla valgepaised poisid-tüdrukud sosistavad Siberis pärast sa-jandiringi isekeskis võru keeles. Sosistavad siis, kui õpetaja ei kuule, sest õpetaja ei ole emakeelt. Õpetajal on tugevama keel.

Emakeele häbenemisega lak-kab rahvus olemast. Isamaa kõrval on tema kõige kallim vara. Kui kaotatakse üks, kaotatakse ka teine: ajalugu on seda kurba tõde tuhandeid kordi praktikas näidanud. Ainult unitaariigi hävitavatest ideedest läbiim-bunud kodutud-kojatud ei tahta seda tunnistada. Emakeel on sideaine, pesasülg, mis hoiab rahvust elutervena koos. Justkui kaasasündinud religioon kannab ta kõige suuremat moraalsel õigust. Meie oma on tasase maa keel, soome-ugri puuksake, aga ta on kõlanud Kaukasuse lumemägede vahelistes orgudes, stepis, taigas, Jaapani mere ääres vase- ja kullakaevanduste orjuses, kõikidel mandritel ja maailmameredel, ka pilvelõhkuja 110. korrusel. Ta on jäädvustatud Jeruusalemmas templi seinale, kuid mitte veel kodumaal. Tehkem siis seda!

Südamel, keelele ja selgroos on tema siis, kui sirutamise aeg käes. Ja seegi aeg on kätte tulnud. Ja kätte tulnu on meie elu uuesti kibedalt peenendama sundinud — ka sellepärast tõtakem püstitama Emakeelesammast!

Regivärsist moodsa luule-ni, Kristjan Jaagust... Jaak Põldmäeni. Kadrinaga ja eesti kirjakeele algusega seotud kirikuõpetajatest Heinrich Stahlst, Reiner Broc-mannist jt. tänase Illar Hal-lasteni ning tema seitsmest lapsest viimaseni — Peeter-Paulini, kes rääkima õpib. Kõikehõlmav reostus on jõud-nud Kadrina kaevudesse, aga emakeel on siin selge nagu allikavesi. Siinkandis võib aduda Kreutzwaldi varast lapsepõlve ja raugaea nuk-rust jaama perroonil, jorje-nite vahelt on kuulda Põld-mäede kultuuridünastia su-vejutte...

Tammaaare päeviks saavutas maakeel täisväärtuse. Oleme kahe suure poliitilise

surve ja halvastatatu kee-lerulli — saksa ja vene — vahel ometi jonnakalt oma-keelseks jäänud. Emakeel on olnud meie ainukeseks uhkuse ja lootuse lätteks. Tä-naseks on matsikeel tõesta-nud maailmale oma luule ja proosa kõrgtaset. Selles kee-les kõlbab teha teadust, õp-pida rahvuslõikoolis, ajada riigiasju. Selles keeles paja-tavad parlamendi spiikerid ja küllaeid. Võõrsil on tema umbrohuvisa; kodus on tema olnud sageli kaitsetu. Ön-neks on olnud läbi aegade mainekaid keelemehi. — Wiedemannist, Veskest, Saa-restest tänaste emakeele aed-nikeni. Au nendele!

Kristjan Jaak: *Kas siis selle maa keel / Lauhutes ei või / Taevani tõustes üles / Igavikku omale otsida?* Tartu Toomelt vaatab tema Kad-rina poole, rännutokk käes... Miks ei võiks siis selle maa keel kivvi raiutud muusi-kanal seal sinitaevasse tõusta? Oleme väikesed, ratsa-monumentidest ei pea, meie rajame Emakeelesamba. Toe-kinnituseks ellujäänud väike-keele keelele, mis vaid vä-hestest seas suutis N. Liidus iseennast säilitada, kui küm-ned teised genotsiiditules koos rahvaga tuhastusid.

Vahtkummist oli vahepeal kergem tähti välja lõigata kui neid kivvi raida. Meie keel ei ole olnud kunagi ilutsemi-seks, vaid elamiseks, olemi-seks, jäämiseks. EMAKEEL ON VERE MANIFEST. Sel-lepärast püstitame meie te-male väärrika ausamba. Ka täna saavad veel sündimata eestlased emaihus aiudu kee-lest, mida nad ilmakodani-kena vabal isamaal rääkima hakkavad. Püstitagem nen-degi nimel see sammas, ol-gu ta väikese rahva vaimu-sfääri ainukordne materiali-seerumise viis. Saagu Kad-rina Emakeelesambast meie-keelsele rahvale kindel naba-nõör!

KALJU SAABER